

POLOŽAJ MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

Datum prijave: 05.05.2017.
Datum prihvaćanja: 30.05.2017.

UDK: 06 (497.5)
Stručni rad

mr.sc. Neven Garača, v.pred.

Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica, Hrvatska
Telefon: 033 492 258; E-mail: neven.garaca@vsmti.hr

Zrna Garača, univ.bacc.oec.

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, diplomski sveučilišni studij „Poslovna ekonomija“
Trg J. F. Kennedya 6, 10000 Zagreb, Hrvatska
Telefon: 091 60 45 907; E-mail: zrna.garaca@gmail.com

SAŽETAK: Mala i srednja poduzeća predstavljaju temelj najrazvijenijih svjetskih ekonomija i čine do 99.8% ukupnog broja poslovnih subjekata. Isto tako u zemljama u tranziciji njihov je značaj presudan za daljnji razvoj i jačanje makroekonomske stabilnosti. U većini zemalja Europske unije malo i srednje gospodarstvo temelji se na inovacijskim faktorima, dok se neke zemlje nalaze u procesu tranzicije od gospodarstva temeljenog na faktorima efikasnosti prema gospodarstvu temeljenom na istraživanju, razvoju i inovacijama. Sektor malih i srednjih poduzeća i u Hrvatskoj predstavlja izuzetno važan segment gospodarstva s udjelom u ukupnom broju poduzeća u 2014. godini od 99,7%. Zbog svega navedenog u ovom radu želi se analizirati položaj malih i srednjih poduzeća Virovitičko-podravске županije, makrookruženje i mikrookruženje u kojem djeluju mala i srednja poduzeća, obilježja konkurentnosti kao i dinamika razvoja ovog posebno važnog sektora za daljnji razvoj Virovitičko-podravске županije.

Ključne riječi: mala i srednja poduzeća, razvoj sektora, Virovitičko-podravska županija

ABSTRACT: Small and medium-sized enterprises are the foundation of the most developed economies in the world and make up to 99.8% of the total number of business entities. In the transition countries, as well, their importance is crucial for further development and strengthening of macroeconomic stability. In most countries of the European Union small and medium-sized enterprises are based on innovation factors, whereas some countries are in the process of transition from economy based on efficiency factors to economies based on research, development and innovation. Similarly, sector of small and medium-sized enterprises in Croatia represents an extremely important segment of the economy with the share of 99.7% in total number of companies in 2014. Considering the above mentioned, the goal of this paper is to analyze the position of small and medium-sized enterprises in Virovitica-Podravina County, macro and micro environments in which small and medium-sized enterprises operate, features of competition and dynamics of development of this sector which is of particular importance for further development of Virovitica-Podravina County.

Key words: small and medium-sized enterprises, sectors development, Virovitica-Podravina County

1. UVOD

Danas su mala i srednja poduzeća temelj najrazvijenijih svjetskih ekonomija i čine do 99,8% ukupnog broja poslovnih subjekata, zapošljavaju 60% do 80% radne snage i daju značajan doprinos ostvarivanju visokog bruto domaćeg proizvoda (u daljnjem tekstu: BDP). Isto tako i u zemljama u tranziciji njihov značaj je presudan za daljnji razvoj i jačanje makroekonomske stabilnosti (Avlijaš, 2008). Mala poduzeća potiču kvalitetu života zaposlenih i potrošača tako što: potiču konkurenciju, diferenciraju ponudu, djeluju protiv tendencije monopolizacije, lakše zadovoljavaju poduzetničke slobode, pokreću nova zapošljavanja,

značajno su sredstvo tehnološkog razvoja, povećavaju socijalnu i ekonomsku mobilnost stanovništva (Funda, 2011).

1.1. Mala i srednja poduzeća u Europskoj uniji

Zemlje članice Europske unije (u daljnjem tekstu: EU) međusobno se razlikuju u odnosu na tipove i intenzitet poduzetničkog djelovanja što ovisi o razvojnoj fazi u kojoj se nalazi gospodarstvo pojedine zemlje. U većini zemalja EU razvoj gospodarstva se temelji na inovacijskim faktorima, dok se neke zemlje nalaze u procesu tranzicije od gospodarstava temeljenih na faktorima efikasnosti prema gospodarstvima temeljenim na istraživanju,

razvoju i inovacijama (Oberman - Peterka i sur. (ur.), 2016). U EU mala i srednja poduzeća promatraju se kao zaseban sektor kojem se posvećuje posebna pažnja putem kreiranja i provođenja razvojnih i potpornih politika kroz institucije EU.

„Annual report on European SMEs¹ 2014/2015 - SMEs start hiring again“ (prema Singer ur. i Alpeza ur., 2016.) godišnje je izvješće kojim Europska komisija ukazuje na stanje sektora malih i srednjih poduzeća u EU u 2014. godini. Kako se navodi u izvještaju u 2014. godini u zemljama članicama EU (EU28) bilo je aktivno 22,3 milijuna malih i srednjih poduzeća, što predstavlja 99,8% svih poduzeća u EU². Mala i srednja poduzeća generirala su 3,700 milijardi eura dodane vrijednosti (58% ukupne dodane vrijednosti) te zapošljavalo gotovo 90 milijuna ljudi (67% ukupne zaposlenosti).

Poslovanje malih i srednjih poduzeća u 2014. godini značajno varira među zemljama članicama. Tako su mala i srednja poduzeća u Češkoj, Cipru, Grčkoj, Italiji, Švedskoj i Hrvatskoj generirala pad dodane vrijednosti, dok je u Nizozemskoj, Irskoj, Njemačkoj, Litvi, Sloveniji, Poljskoj, Malti, Rumunjskoj i UK ostvaren rast dodane vrijednosti i više od prosjeka EU od 3,3%. Sektori u kojima ova poduzeća ostvaruju najviše dodatne vrijednosti i zapošljavaju najviše ljudi su trgovina na malo i veliko, proizvodnja, građevinarstvo, pružanje poslovnih usluga te pružanje usluga smještaja i prehrane.

1.2. Mala i srednja poduzeća u Republici Hrvatskoj

Klasifikacija malih i srednjih poduzeća koja se koristi u Republici Hrvatskoj ista je kao i u EU. U Republici Hrvatskoj poduzetnici se kategoriziraju sukladno odredbama Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/02, 63/07, 53/12, 56/13) kao što je prikazano u tablici 1.

TABLICA 1: KRITERIJI RAZVRSTAVANJA MALOG GOSPODARSTVA

| Kategorija | Broj zaposlenih | Godišnji prihod | Imovina |
|------------|-----------------|-----------------|----------------|
| Mikro | < 10 | < 2 miliona € | < 2 miliona € |
| Srednje | < 50 | < 10 miliona € | < 10 miliona € |
| Malo | < 250 | < 50 miliona € | < 43 miliona € |

Izvor: Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN br. 29/02, 63/07, 53/12, 56/13).

Prema Izvješću o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2015.³ (Singer, ur., Alpeza, ur. 2016) sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj predstavlja izuzetno važan segment gospodarstva s udjelom u ukupnom broju poduzeća u 2014. godini od 99,7%, udjelom u ukupnom prihodu od 53%, udjelom u ukupnom izvozu od 48,5% i udjelom u zaposlenosti od 68,4%. U 2014. godini raste udio sektora malih i srednjih poduzeća u ukupnom prihodu za 0,9%, udio u zaposlenosti za 0,4%, te udio u izvozu za 0,3% u odnosu na 2013. U 2014. godini velika većina poduzeća ovog sektora, njih čak 72,7% imaju proizvode koji nisu nikome novi, dok je samo 8,2% poduzeća čiji su proizvodi novi svima. Ovo je posljedica niskog intenziteta ulaganja u istraživanje i razvoj u Hrvatskoj od 0,75% BDP-a, dok je u EU prosjek 2,03%. Ako se ovome doda i podatak da su u 2014. godini hrvatski bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj smanjeni za 3,5% u odnosu na 2013., tada se to može smatrati i jednom od najvećih prijetnji razvoja kako sektora malih i srednjih poduzeća, tako i nacionalnog gospodarstva u cjelini.

2. MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE

Makroekonomsko okruženje predstavlja okvir u kojem se kreću svi akteri određenog gospodarstva. Isto tako to okruženje upravo je rezultat njihovog djelovanja. S obzirom na prethodno opisanu ulogu i značaj malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj, podaci prikazani u tablici 2. govore kako o doprinosu, tako i o uvjetima u kojima ovaj sektor posluje.

¹ SMEs - eng. Small nad medium sized Enterprises - mala i srednja poduzeća

² Podaci se odnose na mala i srednja poduzeća u nefinancijskom poslovnom sektoru, koju uključuje sve gospodarske sektore u zemljama članicama Europske unije, osim financijskih usluga, vladinih usluga, obrazovanja, zdravstva, umjetnosti i kulture, poljoprivrede, šumarstva i ribarstva.

³ CEPOR-Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva publicira Izvješće od 2011. godine u cilju objedinjavanja fragmentiranih informacija i podataka o stanju, aktivnosti, podršci i okruženju malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Zainteresirani čitatelj upućuje se na stranice www.cepor.hr.

Suvremeno hrvatsko gospodarstvo stvoreno je osamostaljenjem Republike Hrvatske u uvjetima političke i gospodarske tranzicije. U razdoblju nakon 2000. do 2007. godine Republika Hrvatska ostvarila je prosječnu stopu rasta oko 4,7% te je dostigla prijeratnu razinu ostvarenog BDP-a (Čavrak (ur.), 2011).

Od krizne 2008. godine sve do 2014. godine bilježe se negativne stope rasta BDP-a. Posljedice kriznog razdoblja ogledaju se i u smanjenju industrijske proizvodnje, padu prometa u trgovini na malo i povećanim stopama nezaposlenosti. Od 2015. godine počinje blagi oporavak gospodarskih aktivnosti mjereno stopama rasta BDP-a koji se nastavlja i u 2016. godini, a rast se očekuje i u 2017. godini.

Uzlazni trend industrijske proizvodnje rezultat je povoljnih kretanja inozemne i domaće potražnje. Raste i promet u trgovini na malo, a stope registrirane nezaposlenosti se blago smanjuju. Potrošačke cijene, odnosno inflacija kao i kretanje tečaja, promatrane kroz cijelo razdoblje mogu se smatrati stabilnim i predvidivim što je rezultat mjera kreatora makroekonomskih politika.

Iako su posljedice kriznog perioda od 2008. do 2014. godine, koji je u Hrvatskoj trajao duže nego u ostalim zemljama EU, još uvijek vidljive, može se smatrati da od 2015. počinje period oporavka i rasta sa svim pozitivnim posljedicama za koje se očekuje da ga prepozna i iskoristi i sektor malih i srednjih poduzeća.

TABLICA 2: ODABRANI MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI

| | 2007. | 2008. | 2009. | 2010. | 2011. | 2012. | 2013. | 2014. | 2015. | 2016. |
|--|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| BDP realne stope rasta % | 5,2 | 2,1 | -7,4 | -1,7 | -0,3 | -2,2 | -1,1 | -0,5 | 1,6 | 2,9 |
| Industrijska proizvodnja - stope rasta u % | 4,9 | 1,2 | -9,2 | -1,4 | -1,2 | -5,5 | -1,8 | 1,2 | 2,7 | 5,0 |
| Potrošačke cijene - inflacija % | 2,9 | 6,1 | 2,4 | 1,1 | 2,3 | 3,4 | 2,2 | -0,2 | -0,5 | -1,1 |
| Promet u trgovini na malo - realne stope rasta u % | 5,3 | -0,5 | -15,3 | -1,8 | 1,0 | -4,2 | -0,6 | 0,4 | 2,4 | 4,4 |
| Stopa registrirane nezaposlenosti, % | 14,8 | 13,2 | 14,9 | 17,4 | 17,9 | 19,1 | 20,2 | 19,7 | 17,4 | 15,0 |
| Prosječni srednji tečaj HRK/EUR | 7,33 | 7,22 | 7,33 | 7,28 | 7,43 | 7,51 | 7,57 | 7,63 | 7,60 | 7,52 |

Izvor: Savić, Z. (ur.) (2017): *Gospodarska kretanja, Hrvatska gospodarska komora*

3. VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA

Kako gospodarstvo Republike Hrvatske predstavlja makrookruženje sektora malih i srednjih poduzeća s jedne strane, tako stanje unutar Virovitičko-podravške županije čini mikrookruženje ovog sektora s druge strane. Stoga je u nastavku potrebno analizirati najvažnije karakteristike okruženja koje čini Virovitičko-podravska županija. Prilikom ove analize valja još jednom podsjetiti na kauzalnu vezu između sektora malih i srednjih poduzeća i svih ostalih karakteristika Virovitičko-podravške županije.

Republika Hrvatska administrativno je podijeljena na 20 županija i Grad Zagreb koji ima status županije. Virovitičko-podravska županija površinom od 2.024 km² 14 je po veličini županija,

a po broju stanovnika prema popisu iz 2011. godine od 84.836 rangirana je na 19. mjesto.⁴

Kao što je vidljivo iz tablice broj 4 gospodarstvo Virovitičko - podravške županije dominantno čini sektor malih i srednjih poduzeća, uz samo jednog velikog poduzetnika. Stoga svi sljedeći pokazatelji koji će se uzeti u razmatranje oslikavaju upravo stanje ovog sektora. Isto tako, uz Ličko-senjsku i Požeško-slavonsku županiju, Virovitičko-podravska županija, mjereno ovim pokazateljima, predstavlja jednu od tri najnerazvijenije hrvatske županije. Već sada treba pretpostaviti da će ovu raspoređenost poduzetnika po županijama očekivano pratiti i ostali pokazatelji.

Kao što je vidljivo iz tablice 3 po broju zaposlenih kao i po ukupnim prihodima koje su poduzetnici ostvarili tijekom 2015. godine Ličko-

⁴ Županije - velike gospodarske razlike na malom prostoru, Hrvatska gospodarska komora, 2016.

senjska županija zauzima posljednje 21. mjesto, Virovitičko-podravska županija 20., a Požeško-slavonska županija 19. mjesto.

TABLICA 3: POSLOVANJE PODUZETNIKA U 2015.

| Županija | Broj zaposlenih | Ukupan prihod u mil. HRK |
|------------------------|-----------------|--------------------------|
| Grad Zagreb | 330.102 | 328.040 |
| Zagrebačka | 47.988 | 43.975 |
| Krapinsko zagorska | 18.378 | 10.128 |
| Varaždinska | 38.182 | 22.643 |
| Koprivničko-križevačka | 15.211 | 9.572 |
| Međimurska | 25.316 | 12.074 |
| Bjelovarsko-bilogorska | 14.073 | 7.225 |

| | | |
|------------------------|--------|--------|
| Virovitičko-podravska | 7.197 | 3.470 |
| Požeško-slavonska | 7.957 | 3.472 |
| Brodsko-posavska | 15.089 | 7.941 |
| Osječko-baranjska | 37.475 | 24.299 |
| Vukovarsko-srijemska | 17.217 | 13.870 |
| Karlovačka | 15.371 | 8.361 |
| Sisačko-moslavačka | 16.147 | 9.298 |
| Primorsko-goranska | 60.070 | 34.763 |
| Ličko-senjska | 4.017 | 1.856 |
| Zadarska | 21.095 | 12.548 |
| Šibensko-kninska | 11.570 | 5.381 |
| Splitsko-dalmatinska | 70.498 | 40.559 |
| Istarska | 46.092 | 30.746 |
| Dubrovačko-neretvanska | 19.539 | 9.428 |

Izvor: Županije-velike gospodarske razlike na malom prostoru, Hrvatska gospodarska komora, 2016.

TABLICA 4: BROJ PODUZETNIKA PO ŽUPANIJAMA U 2015. GODINI, PROMATRANO PO VELIČINI, PREMA KRITERIJIMA EU

| Županija | Ukupno svi poduzetnici | Mikro | Mali | Srednji | Veliki |
|-----------------------------|------------------------|--------|-------|---------|--------|
| 1. Bjelovarsko - bilogorska | 1.629 | 1.431 | 1625 | 30 | 3 |
| 2. Brodsko - posavska | 1.660 | 1.417 | 215 | 24 | 4 |
| 3. Dubrovačko - neretvanska | 3.705 | 3.390 | 274 | 36 | 5 |
| 4. Grad Zagreb | 35.089 | 31.113 | 3.334 | 488 | 154 |
| 5. Istarska | 9.552 | 8.876 | 584 | 73 | 19 |
| 6. Karlovačka | 1.931 | 1.690 | 214 | 22 | 5 |
| 7. Koprivničko - križevačka | 1.467 | 1.278 | 163 | 21 | 5 |
| 8. Krapinsko - zagorska | 1.829 | 1.528 | 255 | 41 | 5 |
| 9. Ličko - senjska | 703 | 616 | 81 | 6 | - |
| 10. Međimurska | 2.626 | 2.283 | 286 | 51 | 6 |
| 11. Osječko - baranjska | 4.561 | 3.991 | 493 | 58 | 19 |
| 12. Požeško - slavonska | 727 | 635 | 74 | 13 | 5 |
| 13. Primorsko - goranska | 9.436 | 8.612 | 709 | 96 | 19 |
| 14. Sisačko - moslavačka | 1.819 | 1.610 | 183 | 21 | 5 |
| 15. Splitsko - dalmatinska | 11.957 | 10.850 | 982 | 102 | 23 |
| 16. Šibensko - kninska | 2.052 | 1.841 | 186 | 23 | 2 |
| 17. Varaždinska | 3.202 | 2.737 | 390 | 62 | 13 |
| 18. Virovitičko - podravska | 881 | 750 | 115 | 15 | 1 |
| 19. Vukovarsko - srijemska | 1.617 | 1.353 | 218 | 38 | 8 |
| 20. Zadarska | 3.597 | 3.228 | 321 | 41 | 7 |
| 21. Zagrebačka | 6.529 | 5.674 | 734 | 100 | 21 |

Izvor: Fina - Registar godišnjih financijskih izvještaja

Pokazatelji prikazani u tablici 5 govore o efikasnosti malih i srednjih poduzeća Virovitičko-

podravске županije o kojoj govori i ostvarena neto dobit od 75 milijuna kuna u 2014. godini.

TABLICA 5: RANG LISTA ŽUPANIJA PREMA NETO DOBITI/NETO GUBITKU PODUZETNIKA U 2014. GODINI I DRUGIM KRITERIJIMA

| Naziv županije | Rang lista po neto dobiti/neto gubitku | Neto dobit/neto u gubitak mil.kuna | Rang po broju poduzetnika | Rang po broju zaposlenih | Rang po ukupnom prihodu |
|-----------------------|--|------------------------------------|---------------------------|--------------------------|-------------------------|
| Grad Zagreb | 1 | 6.819 | 1 | 1 | 1 |
| Splitsko- dalmatinska | 2 | 703 | 2 | 2 | 2 |
| Istarska | 3 | 660 | 3 | 4 | 5 |
| Zagrebačka | 4 | 565 | 5 | 5 | 3 |
| Karlovačka | 5 | 430 | 12 | 15 | 15 |
| Međimurska | 6 | 417 | 10 | 8 | 10 |

| | | | | | |
|------------------------|----|------|----|----|----|
| Primorsko-goranska | 7 | 377 | 4 | 3 | 4 |
| Koprivničko-križevačka | 8 | 272 | 18 | 14 | 12 |
| Varaždinska | 9 | 242 | 9 | 7 | 7 |
| Krapinsko-zagorska | 10 | 210 | 13 | 11 | 11 |
| Bjelovarsko-bilogorska | 11 | 118 | 16 | 17 | 17 |
| Virovitičko-podravska | 12 | 75 | 19 | 20 | 19 |
| Osječko-baranjska | 13 | 71 | 6 | 6 | 6 |
| Požeško-slavonska | 14 | 53 | 21 | 19 | 20 |
| Ličko-senjska | 15 | 24 | 20 | 21 | 21 |
| Brodsko-posavska | 16 | -45 | 15 | 16 | 16 |
| Vukovarsko-srijemska | 17 | -53 | 17 | 13 | 8 |
| Šibensko-kninska | 18 | -101 | 11 | 18 | 18 |
| Zadarska | 19 | -135 | 8 | 9 | 9 |
| Sisačko-moslavačka | 20 | -420 | 14 | 12 | 14 |
| Dubrovačko-neretvanska | 21 | -527 | 7 | 10 | 13 |

Izvor: Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika Republike Hrvatske u 2014. godini po gradovima/općinama, Fina

Prikazani podaci pokazuju da mjereno brojem poduzetnika, brojem zaposlenih i ukupnim ostvarenim prihodima gospodarstvo Virovitičko-podravske županije zauzima 20. ili 19. mjesto od 21. županije. Dok suprotno očekivanom, neto dobit od 75 milijuna kuna rangira gospodarstvo Virovitičko-podravske županije na 12 mjesto što govori o njenoj efikasnosti. Ovoj efikasnosti su prije sveg doprinijela upravo mala i srednja poduzeća koja predstavljaju 99,99% gospodarskih subjekata ove županije (pogledati tablicu 3). Analogno tome može se zaključiti da zaostajanje ostalih županija, mjereno ovim važnim pokazateljem, uzrokuje broj velikih poduzeća u njihovoj strukturi (pogledati tablicu 3). Dubrovačko-neretvanska županija 5 velikih poduzeća, Sisačko-moslavačka 5 velikih poduzeća, Šibensko-kninska 2 velika poduzeća, Vukovarsko-srijemska 8 velikih poduzeća, Zadarska županija 7 velikih poduzeća. Opseg i tema ovog rada ne dozvoljava uvid u vlasničku strukturu ovih velikih poduzeća, ali moguće je pretpostaviti da procesi tranzicije i privatizacije u njima još nisu dovršeni i da su se barem jednom u svojoj modernoj povijesti susreli sa „stožerom za obranu“. Ovi procesi u Virovitičko-podravskoj županiji odavno su završeni.

3.1. Regionalni indeks konkurentnosti Virovitičko-podravske županije

Regionalni indeks konkurentnosti temelji se na definiciji konkurentnosti koju koristi Svjetski gospodarski forum: konkurentnost je skup institucija, politika i faktora koji određuju razinu produktivnosti u nekoj zemlji i na definiciji EU-a prema kojoj je regionalna konkurentnost sposobnost kreiranja atraktivnog okruženja za poslovanje i življenje (Singer i Gable (ur.), 2014).

Regionalna konkurentnost govori o kvaliteti faktora, politika i institucija koji svojom isprepletenošću utječu na održivu produktivnost u nekoj podnacionalnoj administrativnoj ili upravnoj cjelini. U tom kontekstu cilj i uloga praćenja podnacionalne konkurentnosti leži u procjeni kvalitete poslovnog okruženja i poslovnog sektora te u procjeni kvalitete njihove interakcije (Singer i Gable (ur.), 2014).

Mrežni dijagram utemeljen na statističkim indikatorima konkurentnosti pokazuje usporedbu ranga pojedinog indikatora u promatranoj županiji i ponderiranog prosječnog ranga tog indikatora svih županija u mogućem rasponu od 1 do 21. Što je vrijednost pojedinog indikatora bliža vanjskom krugu, to je u toj županiji indikator kvalitetniji, a što je bliže centru indikator je lošiji, odnosno prepreka je u razvoju.

Mrežni dijagram utemeljen na perceptivnim stupovima konkurentnosti omogućava usporedbu županije i prosjeka Hrvatske. Isto kao i kod prethodnog dijagrama, što je vrijednost pojedinog stupa konkurentnosti bliže vanjskom krugu, to je u toj županiji taj skup kvalitetniji, a što je bliže centru lošiji.

Ako je percepcija o konkurentnosti bolja nego što govore „čvrsti“ statistički pokazatelji, onda je riječ ili o tome da se ne zna o čemu ovisi konkurentnost ili o pokušaju da se optimizmom stvori potrebna energija za promjenu. Ovo kratkoročno može i djelovati, ali dugoročno ne. Međutim ako su perceptivne ocjene konkurentnosti znatno ispod „čvrstih“ pokazatelja posrijedi je pretjerana kritičnost koja „tjera“ na daljnja poboljšanja. Ove vrijednosti svakako treba pratiti jer optimizam bez pokrića dovodi do uspavanosti i nečinjenja što pridonosi slabljenju konkurentnosti (Singer i Gable (ur.), 2014).

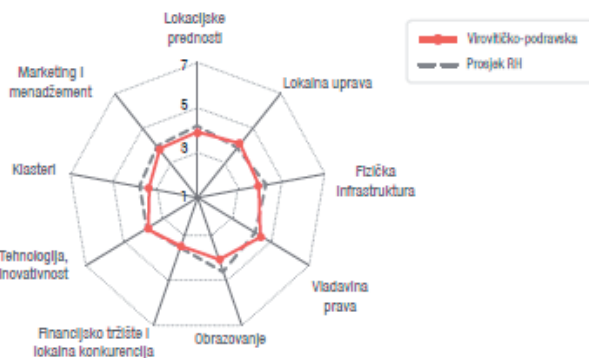
Kao što pokazuje slika 1 najkvalitetniji indikator konkurentnosti Virovitičko-podravske županije, znatno iznad prosjeka RH, je poslovna infrastruktura. Statistički indikator poslovna infrastruktura uključuje: broj poduzetničkih zona per capita, cijene vode i odvodnje, komunalne naknade za poslovni objekt, cijenu stanova u županijskom sjedištu i udaljenost od aerodroma.

Sl. 1. Profil konkurentnosti Virovitičko-podravske županije statistički indikatori



Izvor: Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2013. Singer, S., Gable, J., Nacionalno vijeće za konkurentnost, Zagreb 2014. str. 71.

Sl. 2. Profil konkurentnosti Virovitičko-podravske županije anketni (perceptivni) indikatori



Izvor: Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2013. Singer, S., Gable, J., Nacionalno vijeće za konkurentnost, Zagreb 2014. str. 71.

Investicije i poduzetnička dinamika ne zaostaju mnogo za prosjekom RH, kao ni osnovna infrastruktura i javni sektor, dok svi ostali indikatori znatno zaostaju za prosjekom RH. Demografija, zdravlje i kultura kao i obrazovanje najlošiji su indikatori i mogu se smatrati preprekom razvoja.

Percipirani profil konkurentnosti Virovitičko-podravske županije prikazan na slici 2 govori o svojevrsnom optimizmu koji pokazuju anketirani. Vladavina prava, lokalna uprava, tehnologija i inovativnost percipiraju se kao konkurentske prednosti iznad prosjeka RH, dok su ostali indikatori ili u okviru prosjeka ili zanemarivo malo ispod njega. Ovim optimizmom se može, kao što je prethodno rečeno, kratkoročno potaknuti gospodarstvo, ali dugoročno je potrebno biti svjestan ograničenja i djelovati na njihovom otklanjanju.

3.1. Virovitičko-podravska županija i indeks razvijenosti

Analizirajući indeks razvijenosti Marcelić (2015) ističe njegovu ulogu u regionalnoj razvojnoj politici Republike Hrvatske. Uvođenje indeksa predstavlja prvi državni dugoročni instrument mjerenja razvoja na lokalnoj i regionalnoj razini u pravilnim vremenskim razmacima, što znači da se radi o iznimno važnom pokazatelju kako za donošenje razvojnih politika, tako i za istraživanja vezana uz regionalni razvoj.

Indeks se sastoji od pet pokazatelja: osobnih prihoda, prihoda jedinice lokalne/regionalne samouprave, stope nezaposlenosti, kretanja stanovništva i obrazovanja. Konstrukcija indeksa najveći naglasak stavlja na osobne prihode i stopu nezaposlenosti, koji nose više od polovice (55%) vrijednosti indeksa. Primarni je kriterij ekonomski. Prvenstveno je razvijena ona općina ili županija čiji su stanovnici zaposleni i imaju visoke osobne prihode (Marcelić 2015).

Dohodak po stanovniku klasičan je ekonomski pokazatelj, dok mjerenje nezaposlenosti ne govori ništa o sezonskom zapošljavanju. Prihod jedinica regionalne samouprave treba održavati njihovu snagu, ali se zanemaruje da je Hrvatska jedna od najcentraliziranijih zemalja u EU čija lokalna i regionalna vlast ima male ovlasti i ostvarivanje prihoda ovisi o centralnoj državi (Jurlina i Alibegović, 2013. prema Marcelić 2015).

Što se tiče kriterija kretanja stanovništva, on počiva na jednostavnoj ideji da se stanovništvo seli u mjesta s boljim životnim prilikama. Općenito, hrvatski indeks razvijenosti razvijenu jedinicu lokalne samouprave (ili regionalne) definira kao mjesto u kojem živi zaposleno i obrazovano stanovništvo s vlastitim prihodima, pri čemu je jedinica lokalne samouprave atraktivno mjesto za

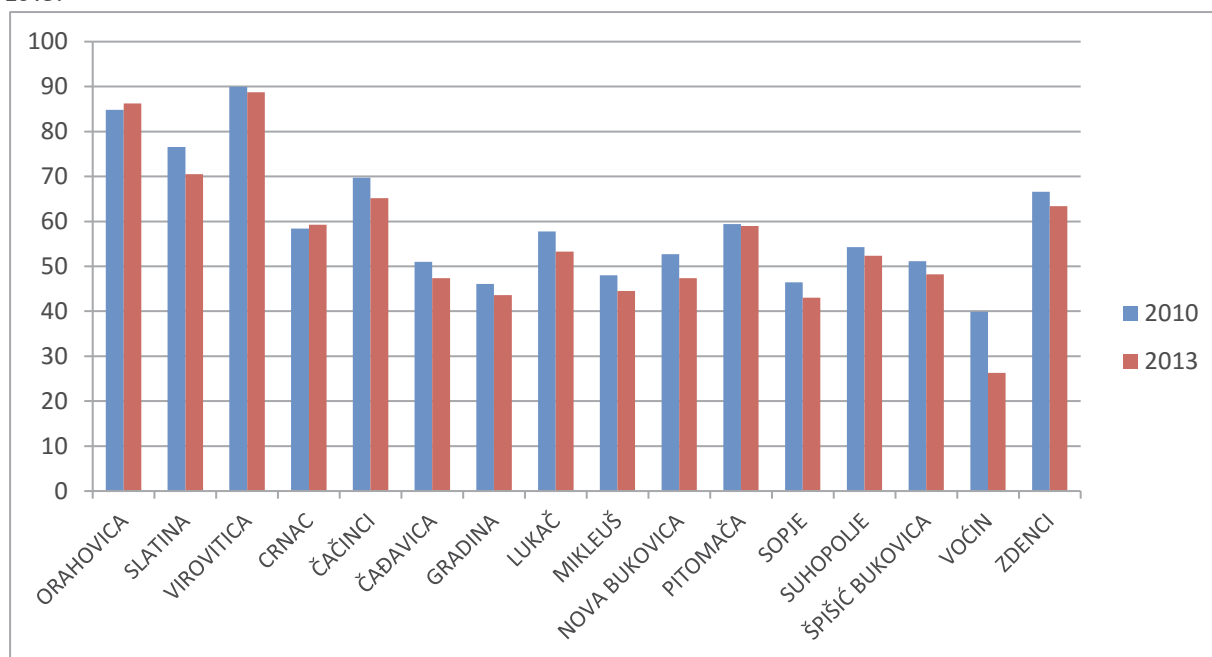
život i privlači stanovništvo čije potrebe ispunjava temeljem vlastitih visokih prihoda (Marcelić 2015).

Uz sve prethodno opisane dobre i manje dobre strane indeksa regionalnog razvoja, Odlukama o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti iz 2010. i 2013. godine Virovitičko-podravska županija svrstana je u prvu,

najnerazvijeniju kategoriju, I. skupinu čija je vrijednost indeksa manja od 75% prosjeka Republike Hrvatske.

Kada se promatra razvijenost jedinice lokalne samouprave (gradova i općina) unutar Virovitičko-podravske županije vidljive su značajne razlike u njihovom razvoju kao što pokazuje grafikon 1.

GRAFIKON 1: USPOREDNI PRIKAZ INDEKSA RAZVIJENOSTI GRADOVA I OPĆINA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE 2010. I 2013.



Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, obrada autori

Iz grafikona 1 razvidno je da su gradovi najrazvijenija područja ove županije. Virovitica kao njeno središte dosegla je razinu 90% prosjeka hrvatske razvijenosti i može se smatrati prosječno razvijenim gradom. Isto se može reći i za Orahovicu koja u 2013. godini bilježi i blagi rast indeksa razvijenosti. Slatina je najnerazvijeniji grad od ova tri promatrana, ali s druge strane znatno razvijenija od ostalih jedinica lokalne samouprave (općina). Čak sedam općina ima indeks razvijenosti ispod 50% hrvatskog prosjeka, a ostale ispod 70%. Nameće se zaključak o neravnomjernom razvoju županije, a na što razumljivo utječe i koncentracija, odnosno raspored malih i srednjih poduzeća unutar jedinica lokalne samouprave.

4. DINAMIKA RAZVOJA SEKTORA MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

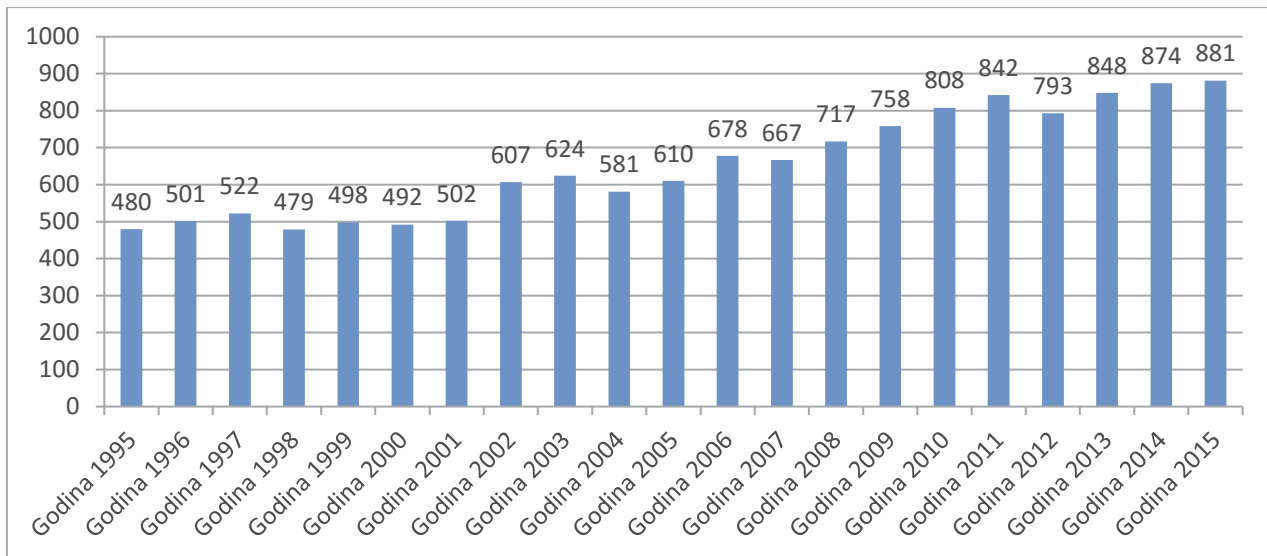
Jedna od osnova za praćenje dinamike sektora malih i srednjih poduzeća su podaci o njihovom broju, odnosno o rastu ili smanjivanju broja poduzeća. Analiza dinamike sektora malih i srednjih poduzeća daje korisne informacije i o promjenama koje se događaju u sektoru kao i o poduzetničkim inicijativama koje se javljaju na određenom području.

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore, Županijske komore Virovitica (Vandura (ur.), 2014., 2015., 2016.) broj velikih poduzeća, odnosno onih koji ne zadovoljavaju kriterije opisane u tablici 1, u 2013. godini je dva, u 2014. godini jedno, a u 2015. godini ponovno dva. Do ovih promjena dolazi zbog promjena u broju zaposlenih i u jednom slučaju zbog promjene sjedišta poduzeća. Bez obzira na razloge promjena u kategoriji evidentno je da se na ovaj sektor odnosi 99,98% ili 99,99% cjelokupnog gospodarstva Virovitičko-podravske županije. Iako se u tablici broj 6 zbog nedostatka

podataka daje pregled kretanja broja svih gospodarskih subjekata na području Virovitičko-podravске županije, na temelju kretanja broja

velikih poduzeća između dva ili tri, prikazani podaci dominantno govore o dinamici kretanja sektora malih i srednjih poduzeća.

GRAFIKON 2: BROJ GOSPODARSKIH SUBJEKATA NA PODRUČJU VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE PO GODINAMA.



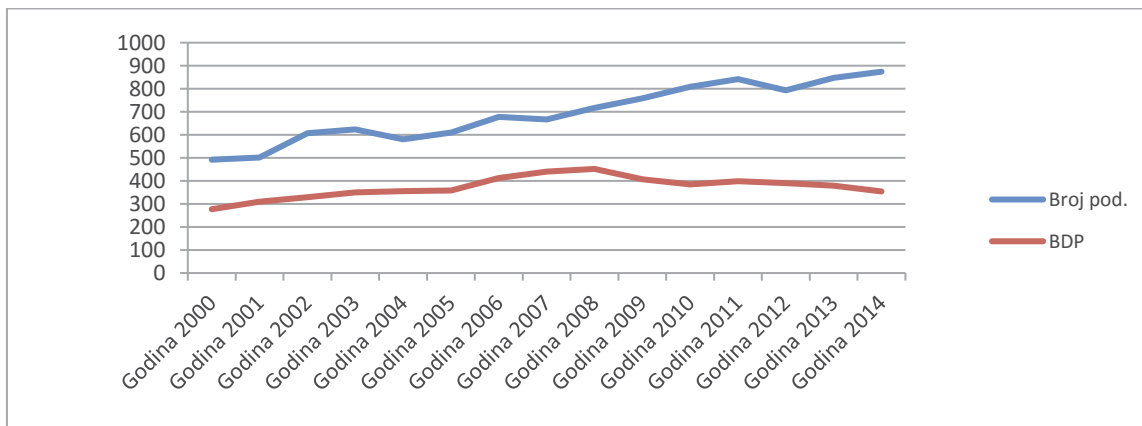
Izvor: Karakteristike gospodarstva Virovitičko-podravске županije u 2015. godini, Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Virovitica, ur. Vandura, M., 2016. Županijska komora Virovitica, str. 35., obrada autori.

Iz grafikona 2 vidljivo je da se u razdoblju od 10 godina od 1995. do 2015. broj poduzeća povećao za 183%. Ovaj rast je kontinuiran iz godine u godinu uz izuzetak 2004. i 2012. godine kada dolazi do blagog zaustavljanja rasta broja poduzeća. Ako se zna da su ovo tranzicijske godine cjelokupnog hrvatskog gospodarstva pa tako i gospodarstva Virovitičko-podravске županije može se zaključiti, mjereno ovim pokazateljem, da je glavno obilježje tranzicije gospodarstva Virovitičko-podravске županije upravo izrazita dominacija sektora malog i srednjeg gospodarstva. Razlog ovome svakako

možu biti konkurentske prednosti Virovitičko-podravске županije prikazane na slici 1 i 2 koje govore o izraženo razvijenoj poduzetničkoj infrastrukturi i percepciji ispitanika o pozitivnom okruženju s izraženim optimizmom.

Ako se podaci o kretanju broja gospodarskih subjekata Virovitičko-podravске županije usporede s kretanjem BDP-a, kao što prikazuje grafikon 3 vidljiva je visoka stopa preživljavanja malih i srednjih poduzeća, a što uspijevaju svojom fleksibilnosti i efikasnosti i u uvjetima krize.

GRAFIKON 3: USPOREDNI PRIKAZ KRETANJA BDP-A I BROJA PODUZEĆA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE



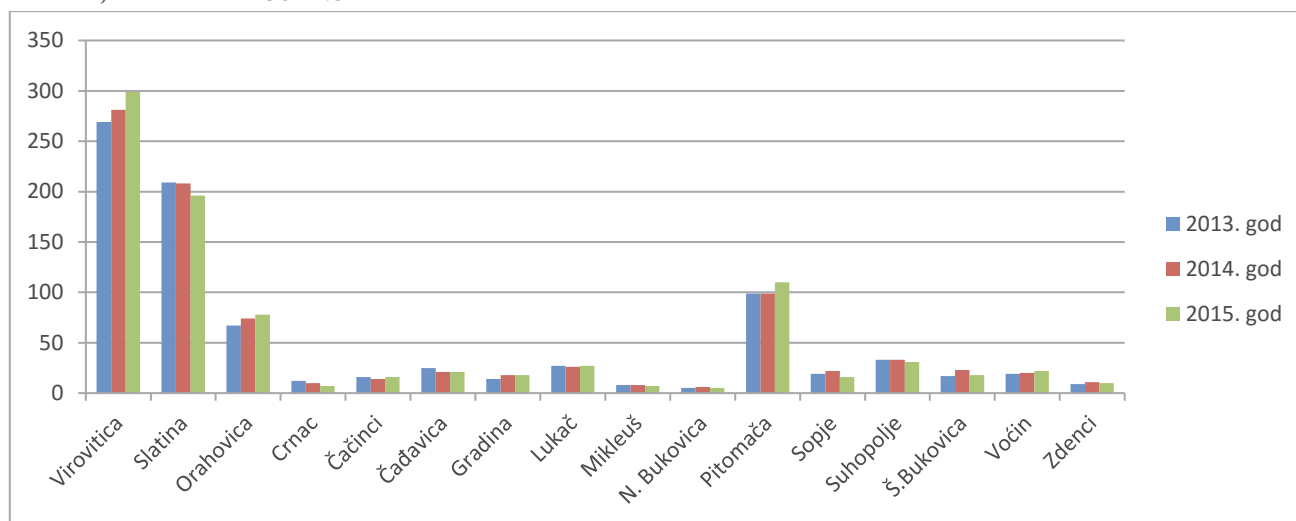
Izvor: Državni zavod za statistiku, HGK Županijska komora Virovitica, obrada autori.

BDP je naime u stalnom padu od krizne 2008. godine i period do 2014. godine ima obilježja krize. Posljedično bi se mogao očekivati nagli broj smanjenja broja poduzeća, ali to se tijekom ovog razdoblja nije dogodilo već se trend rasta broja poduzeća nastavio. Posljedice krize osjetile su se u visokim stopama nezaposlenosti koje se kreću od 36,80% u 2013. godini, 34,36% u 2014. godini do 32,37% u 2015. godini (Vandura (ur.), 2016). Za

pretpostaviti je da su ove visoke stope nezaposlenosti bile jedan od pokretača povećanja broja poduzeća u smislu aktivnosti samozapošljavanja ili kretanja u poduzetničke vode iz nužde.

Pogled na distribuciju broja gospodarskih subjekata po gradovima i općinama Virovitičko-podravске županije u grafikonu 4 ukazuje na izrazito nerazmjern raspored.

GRAFIKON 4: PRIKAZ BROJA GOSPODARSKIH SUBJEKATA PO GRADOVIMA I OPĆINAMA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE ZA 2013., 2014. I 2015. GODINU.



Izvor: HGK Županijska komora Virovitica (Vandura, ur. 2014., 2015., 2016.,) obrada autori.

Izražena većina gospodarskih subjekata nalazi se u gradovima njih 65%, a od općina samo općina Pitomača ima značajan broj gospodarskih subjekata. U Virovitici, Slatini, Orahovici i Pitomači nalazi se 77% svih poduzeća. Virovitica, Orahovica i Pitomača u tri promatrane godine imaju izraženiji rast broja poduzeća dok je kod ostalih jedinica lokalne samouprave Virovitičko-podravské županije on ili neznatan ili u padu. Ovi podaci korespondiraju i s podacima o razvijenosti gradova i općina Virovitičko-podravské županije mjereno indeksom razvijenosti prikazano u grafikonu 1. Poticanje poduzetničkih aktivnosti i povećanja broja poduzeća i u ostalim općinama od strane nositelja ekonomske politike Virovitičko-podravské županije svakako je jedan od načina za povećanje razvoja cjelokupne županije.

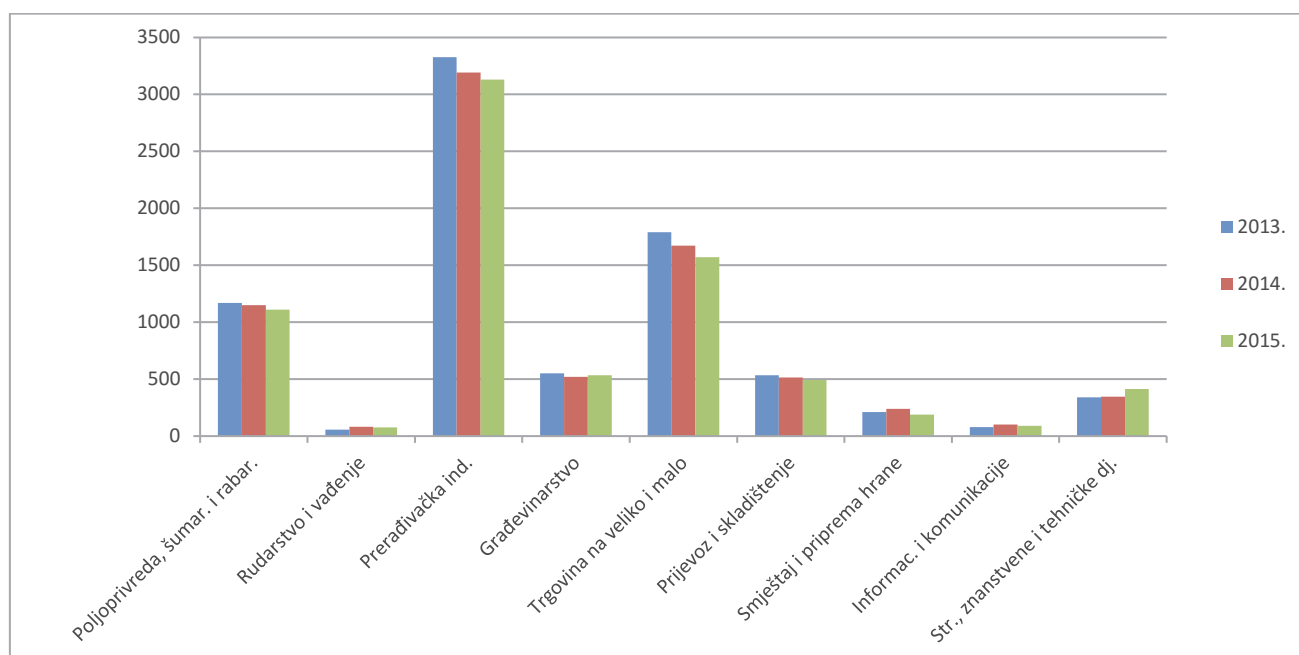
Podaci o broju zaposlenih prema djelatnostima prikazani u grafikonu 5 govore da su u sektoru malih i srednjih poduzeća Virovitičko-podravské županije najzastupljenije djelatnosti: prerađivačka industrija; trgovina na malo; poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo; građevinarstvo; prijevoz i skladištenje. Od početka promatranog perioda, odnosno od 2013. godine, djelatnosti koje

zapošljavaju najviše zaposlenih prerađivačka industrija, trgovina i poljoprivreda kontinuirano pokazuju smanjenje broja zaposlenih, dok se u djelatnosti građevinarstva uočava blagi oporavak.

Isto tako treba primijetiti minimalan udio djelatnosti smještaja i pripreme hrane što obzirom na potencijale za razvoj turizma predstavlja jedno od područja u kojem se može očekivati više ulaganja u budućnosti.

Djelatnost informacija i komunikacija tek je u začetku, ali u 2014. godini bilježi blagi porast. Ono na što posebno treba ukazati je kontinuiran rast broja zaposlenih u djelatnosti stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti. Ovi podaci govore da je malo i srednje gospodarstvo Virovitičko-podravské županije započelo tranziciju od gospodarstva koje se temelji na faktorima efikasnosti ka gospodarstvima koja se temelje na istraživanju, razvoju, inovacijama i novim tehnologijama.

GRAFIKON 5: ZAPOSLENI PO DJELATNOSTIMA NKD U POSLOVNIM SUBJEKTIMA VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE



Izvor: HGK Županijska komora Virovitica (Vandura, ur. 2014., 2015., 2016.), obrada autori

5. ZAKLJUČAK

Mala i srednja poduzeća predstavljaju temelj razvoja Virovitičko-podravske županije i čine 99,8% svih njenih gospodarskih subjekata. Ovo je tipično i za okruženje Virovitičko-podravske županije, odnosno i za Republiku Hrvatsku i za Europsku uniju. Mjereno brojem zaposlenih i brojem poduzetnika u županiji Virovitičko - podravska županija jedna je od tri najnerazvijenije među 21 županijom. Ako se pak promatra rang lista županija prema ostvarenoj neto dobiti ili neto gubitku tada Virovitičko-podravska županija zauzima 12 mjesto s 75 milijuna kuna ostvarene dobiti što govori o efikasnosti poslovanja ovog sektora.

U pogledu profila konkurentnosti Virovitičko-podravske županije, odnosno sektora malih i srednjih poduzeća za statističke podatke, poslovna infrastruktura je znatno iznad prosjeka Republike Hrvatske i uz poduzetničku klimu predstavlja najveće konkurentne prednosti. Percipirani profil konkurentnosti pokazuje optimizam koji osjećaju sudionici gospodarstva Virovitičko-podravske županije.

Unutar Virovitičko-podravske županije gradovi i općine su neravnomjerno razvijeni mjereno indeksom razvijenosti, a na što očekivano ukazuje i raspored gospodarskih subjekata po gradovima i općinama. U Virovitici, Slatini, Orahovici i Pitomači

nalazi se 77% svih poduzeća i to su najrazvijenija područja županije.

Dinamika razvoja sektora malih i srednjih poduzeća Virovitičko-podravske županije ukazuje na rast broja gospodarskih subjekata od 183% u periodu od 1995. do 2015. godine. Ovaj rast nije zaustavljen ni padom BDP-a koji je započeo kriznom 2008. godinom što samo za sebe predstavlja određeni fenomen i traži dodatna istraživanja.

Prerađivačka industrija, trgovina i poljoprivreda najzastupljenije su djelatnosti među malim i srednjim poduzećima ove županije. Početci razvoja unutar djelatnosti informacija i komunikacija, a posebno rast stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti bude optimizam i ukazuju na početak tranzicije malih i srednjih poduzeća Virovitičko-podravske županije od faktora efikasnosti prema faktorima koji se temelje na istraživanju, razvoju, inovacijama i novim tehnologijama.

6. LITERATURA

1. Avlijaš, R., (2008): Menadžment i preduzetništvo malih i srednjih preduzeća, Beograd, Univerzitet Singidunum
2. Čavrak, V., ur. (2011): Gospodarstvo Hrvatske, Zagreb, Politička kultura
3. Funda, D., (2011): Menadžment malog poduzeća, Zaprješić, Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti „Baltazar Adam Krčelić“

4. HGK, (2016): Županije - velike gospodarske razlike na malom prostoru, Zagreb, Hrvatska gospodarska komora
5. Marčelić, S., (2015): Kričička analiza hrvatskog indeksa razvijenosti: tri tipa razvoja i njihov regionalni poloŹaj, Revija za socijalnu politiku, Zagreb, vol. 22/3 (309-332)
6. Oberman-Peterka, S., Perić, J., Delić, A., ur. (2016): Poduzetništvo u malim i srednjim poduzećima, Virovitica, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici
7. Savić, Z., ur. (2017): Gospodarska kretanja 2017. 1/2, Zagreb, Hrvatska gospodarska komora
8. Singer, S., Alpeza, M., ur. (2016): Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj-2015, Zagreb, CEPOR
9. Singer, S., Gable, J., ur. (2014): Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske 2013., Zagreb, Nacionalno vijeće za konkurentnost
10. Vandura, M., ur. (2014): Karakteristike gospodarstva Virovitičko-podravke Źupanije u 2013. godini, Virovitica, HGK - Źupanijska komora Virovitica
11. Vandura, M., ur. (2015): Karakteristike gospodarstva Virovitičko-podravke Źupanije u 2014. godini, Virovitica, HGK - Źupanijska komora Virovitica
12. Vandura, M., ur. (2016): Karakteristike gospodarstva Virovitičko-podravke Źupanije u 2015. godini, Virovitica, HGK - Źupanijska komora Virovitica
13. Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, NN 29/02, 63/07, 53/12 i 56/13
14. <http://www.razvoj.gov.hr> (8. 5. 2017.)
15. <http://www.fina.hr> (8. 5. 2017.)